

SAM jaarboek

2019

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Bestuursmutaties	6
Ed van Gent stelt zich voor	6
Willem Beumer stelt zich voor	7
SAM Erfgoed	
• Activiteiten	
Bezoek aan bouwput van Paleis Het Loo	8
Open Monumentendagen	10
Theater Minerva	13
• Exposure	
SAM Restauratie-publieksprijs 2019	18
Stichting Röntgen Apeldoorn opgericht	24
ACEC-producten nu in 'ACEC-museum'	29
• Stand van zaken 'Rode Lijst'	
Pakhuis Panama	31
Diverse panden in het centrum	33
Hotel Radio Kootwijk	34
Hotel-restaurant Den Eikenboom in Loenen	36
• Vooruitblik 2020	
Reconstructie Drinkplaats bij Hoenderloo	39
Oprichting Platform voor Monumentbezitters	41
SAM Stadsherstel	
• Stand van zaken en vooruitblik 2020	43
Hoe correspondeert de SAM met u?	44
SAM Privacy-verklaring	45
Colofon	46

VOORWOORD

Werken aan een breed draagvlak

Apeldoorn is een grote gemeente, bestaande uit een stad, elf dorpen en een groot buitengebied. De gemeente komt direct voort uit de ‘Hoge Heerlijkheid Het Loo’, waarover de Oranjevorsten de baas waren (*bron: website gemeente Apeldoorn*). De geschiedenis van Apeldoorn gaat terug naar het jaar 792 toen het als ‘villa ut marca Appoldro’ werd genoemd in een schenkingsakte. Het is ontstaan aan de rand van het hoge middendeel van de Veluwe, een plaats die in de vroege middeleeuwen geschikt was voor landbouw.

Het gebied werd al in de prehistorie intensief bewoond. Mede daardoor telt Apeldoorn de meeste archeologische monumenten van Nederland. Maar ook uit latere tijden zijn er honderden monumenten in grote variatie: van eenvoudige boerderijtjes tot het weelderige Paleis Het Loo, van oude watermolens tot het Centraal Beheer-kantoor (*bron: website gemeente Apeldoorn*).

Voor de Apeldoornse is de vroegste geschiedenis weinig zichtbaar. De beter zichtbare ‘Gouden Eeuw van de gemeente Apeldoorn’ wordt gevormd door de periode tussen het midden van de 19e en 20e eeuw. De 19e-eeuwse uitbreidingen in Nederland waren vaak het werk van particuliere ondernemers. Soms waren dat weldenkende projectontwikkelaars die het beste met hun stad voor hadden. In andere gevallen waren het louche ondernemers die door middel van speculatiebouw zoveel mogelijk geld wilden verdienen. De 19e-eeuwse stedenbouw is dan ook zeer divers in verkavelingsvormen, dichtheid en soorten bebouwing. Het beeld loopt uiteen van zeer ruim opgezette villawijken – zoals De Parken – op onregelmatige kavels tot elders eindeloze rijen gestapelde woningen langs smalle straten die zonder al te veel aanpassingen in de polderstructuur werden aangelegd.

De Stichting Apeldoornse Monumenten (SAM) is opgericht in 1987 en tracht meer begrip te kweken voor de waarde van bouwhistorisch erfgoed en de omgeving daarvan.

Het is niet voldoende dat de gemeente een monumentenverordening heeft uitgebracht. Het gaat erom hoe er in de praktijk wordt gehandeld. De SAM waakt over cultuurhistorische gebouwen en andere monumenten, promoot monumenten als kostbaar bezit van Apeldoorn en werkt mee aan herstel van het aanzien van de stad door verwerving en restauratie van historische objecten en panden. De SAM wil niet alleen Apeldoornse monumenten behouden, maar ook allure in de stad terugbrengen. Behalve meedenken is ook een toetsende en kritische houding ten aanzien van ontwikkelingen met betrekking tot monumenten nog steeds noodzakelijk. De SAM maakt zich sterk voor het behoud van individuele gebouwen, maar zet zich ook in voor aanwijzing van beschermd stadsgezicht.

De SAM organiseert regelmatig donateursbijeenkomsten en -excursies met een thema rond monumenten. Het komende jaar zal de SAM zich richten op het werven van nieuwe donateurs

en vrijwilligers om ook in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de doelstelling.

In 2019 zijn er twaalf opzeggingen geweest en vier aanmeldingen. Uw steun aan de SAM is onmisbaar!

Namens het SAM bestuur,

*Mr. L.C. (Leo) Kok,
voorzitter*

BESTUURSMUTATIES

De samenstelling van het SAM bestuur ziet er per 31 december 2019 als volgt uit:

Mr. L.C. (Leo) Kok voorzitter

Corrie van de Kraats secretaris

Willem Beumer penningmeester

Herma van Dorth PR & Communicatie en comit lid Open Monumentendagen

Hans van de Water algemeen bestuurslid en comit lid Open Monumentendagen

Dolf Sijbesma gedelegeerd bestuurder Stadsherstel

Mw. Dr. Jos e Hulshof gedelegeerd bestuurder Erfgoed

Per 1 januari 2020 is **Ed van Gent** toegetreden tot het SAM Erfgoedteam. Hij zal, in samenwerking met andere leden van het SAM Erfgoedteam, de contacten met het stadhuis onderhouden.

Ed van Gent stelt zich voor

Vanaf 1978 wonen mijn vrouw Jannie en ik in Apeldoorn. Onze drie kinderen zijn hier geboren en opgegroeid. In Amsterdam ben ik aan de Academie van Bouwkunst opgeleid tot stedenbouwkundige en in die hoedanigheid heb ik gewerkt in Apeldoorn, Ede en Raalte. De laatste jaren voor mijn pensioen in 2015 was ik adviseur ruimtelijke

kwaliteit bij ‘Het Oversticht’ voor onder andere Deventer, Steenwijkerland en Dalfsen. Als secretaris van de welstands- en monumentencommissie (de tegenwoordige CRK) heb ik mede welstandsnota’s en monumentenbeleid ontwikkeld.

Ik ben lid van de Gelderse Studiekring voor de Ruimtelijke Ordening (GSRO) en bestuurslid van architectuurcentrum Het Bouwhuis. Destijds was ik medeoprichter van het Apeldoorns Gidsen Collectief. En nu ga ik namens de SAM vanaf 1 januari 2020 de contacten met het stadhuis onderhouden.

Mijn fascinatie ligt in de verbinding tussen de architectonische opgave en het stedenbouwkundige plan. Dit geldt ook voor de monumentale bebouwing en objecten waardoor vorm, gebruik en omgeving op elkaar zijn afgestemd. Vanuit die fascinatie lever ik graag een bijdrage aan het werk van de SAM. Immers in een levende stad bepaalt de monumentale bebouwing in belangrijke mate het karakter en de identiteit, waardoor onze leefomgeving onderscheidend is en kwaliteit krijgt.

Willem Beumer stelt zich voor

Mijn naam is Willem Beumer. Ik ben 65 jaar, geboren en getogen Apeldoerner, gehuwd en heb twee dochters.

In mijn dagelijkse leven ben ik als belastingadviseur verbonden aan AACC Accountants & Bedrijfsadviseurs te Apeldoorn, waar ik samen met twee collega's directie voer over een kantoor met totaal 20 enthousiaste en bevlogen collega's. Ik hoop deze rol te kunnen vervullen tot eind 2020, waarna ik met pensioen zal gaan. Mijn hobby's zijn, tennissen, golfen, koken, wandelen en reizen.

Als geboren en getogen Apeldoerner ben ik tevens nieuwsgierig wat Apeldoorn me te bieden heeft op gebied van cultuur en historisch erfgoed. Daarom heb ik in de loop van 2019 'ja' gezegd op de vraag of ik de rol van penningmeester binnen het SAM bestuur op me wilde nemen.

SAM ERFGOED

- **Activiteiten**

Bezoek aan bouwput van Paleis Het Loo

Op zaterdagochtend 25 mei 2019 konden SAM donateurs een heel bijzonder bezoekje aan Paleis Het Loo brengen. Samen met andere genodigden, als omwonenden uit de wijken Berg & Bos, De Naald en Het Loo (totaal ruim 500 bezoekers), konden we een kijkje nemen in de immens grote en diepe bouwput op de Bassecour van het paleis.

Een indrukwekkende ‘once in a lifetime’ belevenis, mede dankzij de perfecte organisatie door Paleis Het Loo. In groepjes van tien mochten de (circa 500!) bezoekers afdalen naar de bodem van de bouwput, tot ruim onder het grondwater niveau. Om het bovengronds wachten te verzachten werd zelfs koffie en paleisgebak aangeboden.

Het meest spectaculaire deel van het project is de bouw van 4.500 m² voor tentoonstellingen en bezoekersfaciliteiten onder de Bassecour (voorplein). De enorme berg zand op het voorterrein van het paleis duidt erop dat daarvoor de gehele Bassecour tot acht meter diep is uitgegraven. Het bouwwerk dat in die uitgraving wordt gerealiseerd is vanaf de openbare weg niet te zien.

Eenmaal beneden werd op diverse plekken uitleg gegeven over de bouwwerkzaamheden. Het was heel bijzonder om te zien hoe delen van het paleis tijdelijk zijn gestut door staalconstructies, zonder dat er ook maar een enkele scheur in het ruim 300 jaar oude gebouw ontstaat.

Als in 2021 het bouwwerk klaar is, zal de Bassecour weer in oude staat worden teruggebracht en zal het paleis ondergronds beschikken over aanzienlijk meer expositieruimte en een entree met allure.

Open Monumentendagen

Zaterdag 14 en zondag 15 september

Nederlands grootste, gratis toegankelijke, landelijke evenement op gebied van cultuurhistorie, de BankGiroLoterij Open Monumentendagen, vindt al 33 jaar lang onafgebroken ook in Apeldoorn plaats en altijd in de tweede week van september.

Werd de eerste Apeldoornse editie nog verzorgd door de gemeente Apeldoorn (Yvonne de Vries), vanaf de tweede editie lag dit in handen van de SAM, gesteund door een OMD-comité. Yvonne is als communicatieadviseur cultuurhistorie jarenlang betrokken gebleven en lid geweest van dit OMD-comité. Einde 2019 ging ze met pensioen en bij haar afscheid heeft ze van ons de eretitel 'Moeder van de Apeldoornse Open Monumentendagen' gekregen.

Het landelijk thema 2019 was 'Plekken van Plezier'. Comité Apeldoorn en enkele locatie-eigenaren waren daarvan niet zo gecharmeerd, dus hebben wij er voor Apeldoorn iets aan toegevoegd en ervan gemaakt 'Plekken van Plezier, rust, ruimte, natuur, cultuur, herinnering, bezinning, ambacht, techniek en meer'.

Uiteraard waren er ook deze editie weer tal van locaties met interessante dingen te doen en/of te zien. Evenals in 2018 was ons centrale informatiepunt het stationsgebouw 'Statie'. Verder zaten er in het programma ook locaties die landelijke bekendheid genieten en daardoor sowieso veel bezoekers trekken van buiten onze gemeentegrenzen; het voormalig zendstation Radio Kootwijk, de papierfabriek de Middelste Molen en het Nationale

Ereveld, beide in Loenen. Het aantal bezoeken aan deze drie samen was 5.630 (van de in totaal 13.560 bezoeken over beide dagen verspreid). Ook een hit bij bezoekers, ondanks de zeer beperkte openstelling, was (kinderpretpark) Julianatoren. Het ging natuurlijk om de toren; een rijksmonument. Een andere unieke publiektrekker was Het Aardhuis in Hoog Soeren, een oud-jachtchalet van Prins Hendrik en eveneens

een rijksmonument.

Het Aardhuis is vanaf 2019 weer toegankelijk voor

publiek en is gelegen in het Kroondomein Het Loo. De Maalderij – een voormalige graanmaalderij – in Klarenbeek zat ook in de route en is tevens dit jaar uitgeroepen tot winnaar van de SAM Restauratiepublieksprijs 2019 (zie pagina 18).

Een van de meest opvallende locaties en waar je niet zo snel zomaar binnen kunt kijken was het voormalige Theater Minerva. In 1983 werd dit gebouw gekocht en in gebruik genomen door de Evangelische Zendingsgemeente Menorah. Er is veel te vertellen over dit voormalige theater, gebouwd door de Apeldoornse

architect en aannemer Chris Wegerif. Bouwhistoricus Willem Ormel vertelde al meer tijdens de Open Monumentendagen en heeft er ook nog een en ander over opgeschreven; lees het op pagina 13.

Voor muzikale omlijsting zorgden diverse muziekgezelschappen, dit jaar actief bij Statie, Minerva en bij Theehuis Berg & Bos. Voor iedereen die op zoek was naar een heerlijke maaltijd op een bijzondere monumentale locatie was er, dit jaar voor het eerst, het ‘Mystery Monument Diner’ op de vrijdag- en zaterdagavond. Op het laatste moment werd deelnemers die zich hadden opgegeven verteld waar dit zou zijn; dit jaar bij het Bosbad, inclusief kanovaren op de kanovijver bij het Bad.

Er was nog veel meer te beleven, dit is allemaal te lezen in het programmaboekje dat ieder jaar wordt uitgegeven over Open Monumentendagen in Apeldoorn. Als u SAM donateur bent heeft u het boekje zelfs thuisgestuurd gekregen. Lees het anders nog even digitaal op www.monumentendagenapeldoorn.nl

Ook in 2019 werden de Open Monumentendagen mede mogelijk gemaakt door het enthousiasme en de inzet van tientallen vrijwilligers. De SAM wil al deze mensen nogmaals hiervoor bedanken. Zonder hen zouden we dit prachtige evenement niet voor elkaar kunnen krijgen. Ook dank aan onze Erfgoed Platform Apeldoorn-vrienden. Het Apeldoorns Gidsen Collectief, het Vertelgenootschap Apeldoorn en de Stichting Veteraan Autobussen droegen tijdens deze dagen ook weer hun steentje bij.

De publieke belangstelling voor de Open Monumentendagen in Apeldoorn is al jaren erg groot, zeker voor een gemeente die niet bekend staat om haar monumentale rijkdom. Ook dit jaar behoorde Apeldoorn tot de topgemeenten in Nederland met het hoogste aantal bezoeken. Als organisatie zijn we daar erg blij mee als beloning voor de grote inspanning die de organisatie ieder jaar weer is. De rol van Apeldoorn als ‘top-monumentenstad in Nederland’ wil de SAM de komende jaren verder versterken. We rekenen op uw medewerking. Wilt u het komende jaar ook meedoen? Laat het weten via omdapeldoorn@gmail.com

Theater Minerva

door Willem Ormel, Bouwhistoricus

Wie vroeger naar de bioscoop wilde had in Apeldoorn maar liefst vier mogelijkheden. Minerva is één van deze vier voormalige filmtheaters, gevestigd in het centrum van Apeldoorn. Naast ‘Tivoli’ aan de Nieuwstaat (nu Vue), cinema ‘Pallas’ aan de Regentesselaan en het ‘Centraal’-theater aan het Raadhuisplein (nu onderdeel van Café de Paris), was er aan de Paslaan theater ‘Minerva’. Deze laatste sloot in 1983 haar deuren, waarna de Evangelische Zendingsgemeente ‘Menorah’ het gebouw kocht en het inrichtte voor haar kerkdiensten en gemeentewerk.

Wie door de Paslaan gaat ziet vanaf de Hoofdstraat tot aan de Regentesselaan vrijwel alleen vrijstaande blokvormige herenhuizen van één tot twee verdiepingen hoog met een linke kap. Aan de Paslaan staan echter ook enkele kerkgebouwen; Theater Minerva staat tegenover één van deze gebouwen; de Doopsgezinde kerk naar ontwerp van architect G.W. van den Beld. Iets verderop de Synagoge naar ontwerp van architectenbureau Heuvelink.

Het Theater Minerva werd geopend in 1918. Centraal in het ontwerp van Chris Wegerif, een bekend Apeldoornse architect en aannemer, is de brede ondiepe halzône die drie verdiepingen hoog is. Op de begane grond bevindt zich een entreehal, op de eerste verdieping een bovenhal en op de tweede verdieping een gang langs de projectorroimte. De ruimten zijn met elkaar verbonden door twee trappenhuisen aan beide zijden. Via deze zônes waren alle voor het publiek toegankelijke ruimten bereikbaar, zoals de overdekte entree en de theaterzaal. Op de eerste verdieping waren er de foyer (boven de entree) en het balkon (in de theaterzaal). De trappen naar de projectorroimte op de tweede verdieping zijn met deuren afgesloten. Op het podium in de theaterzaal is het projectiedoek opgesteld. Achter dit podium, dat met zijn hoogte het karakter van een toneeltoren bezit, zijn diverse nevenruimten aanwezig in een lagere aanbouw; deze werden door het personeel gebruikt.

Entree theater rond 1925, geflankeerd door winkels
(Bron: Parkenbuurt.nl)

Het gezicht van het theater is de driedelige symmetrische voor-gevel aan de Paslaan, waarin een centraal aangebrachte, overdekte entree aanwezig is. Dit entreeportiek blijkt aanvankelijk te zijn geflankeerd door twee winkelruimten. Het portiek met halfronde luifel en stalactiet moet volgens de foto's uit de beginjaren een grotachtig karakter hebben gehad. Kenmerkend zijn de trapezium-vormige bovenzijden van de ramen en deuren in de gevel. Deze zogenaamde gordijnbogen zijn kenmerkelijk voor het werk van Chris Wegerif. De boven de dakrand uitstekende pilaren en de aanvankelijk vrijstaande pilaren die het balkon dragen, zijn vormgegeven als brandende toortsen. Mogelijk bezaten deze pilaren verlichting om de illusie van toortsen te versterken.

Chris Wegerif bewoog zich in de architectuurstromingen Art Nouveau (Nieuwe Kunst) maar ook in de Arts- and-Craftsbeweging (*Bron: Ir. Cor de Wit; Chris en Agathe Wegerif, Draggers van de Nieuwe Kunst in Apeldoorn; uitgeverij van der Wal, Apeldoorn 1991*), waar de functie van het gebouw door ambachtelijk werk en versieringen tot uitdrukking moest komen. De opzet van het gebouw met een streng symmetrische indeling die verwantschap vertoont met de architectuur van een tijdelijk gebouw op een kermis, waarin de film als attractie werd vertoond. De ambachten spreken in het zorgvuldig uitgevoerde metselwerk, de kenmerkende okergele en paarse glaspanelen in lood gevat in de ramen, en het versierende metaalwerk in ijzeren balken. Kunstzinnig door de verbeelding van de tot spelonk omgetoverde entree, geflankeerd door als toortsen uitgevoerde pilaren. Dat het podium in de hoge smalle theaterzaal voor meer doeleinden geschikt zou kunnen zijn, getuigen de koorden in de kelder onder het podium en de katrollen in de toren (*mondelinge mededeling koster Evangelische Zendingsgemeente Menorah*).

Een van de pilaren met versteende vlam als afdekking

In de periode vanaf de opening in 1918 heeft het gebouw meerdere verbouwingen ondergaan. De meesten daarvan zijn zichtbaar en te dateren, mede aan de hand van het bouwvergunningenarchief. Mogelijk heeft de eerste verbouwing al plaatsgevonden nadat in 1920 de nieuwe eigenaar Boon zich aandeede. Aan het einde van de jaren '20 of begin van de jaren '30 zijn waarschijnlijk de toiletten, die zich aan weerszijden van de entreehal en de bovenhal bevonden, vergroot langs de zijgevels van de theaterzaal. Bijzonder in de toiletten is het tegelwerk met diverse hulpstukken en keramische elementen met afgeronde binnen- en buitenhoeken. In de herenafdeling zijn van deze elementen de manshoge schaamschotten tussen de urinoirs aangebracht.

Theaterzaal tijdens de verbouwing in 1942. Naast de oorspronkelijke vorm van het plafond zijn achter het steigerwerk enkele dragers met mensenhoofden te zien (Bron: CODA-archief)

Zelfs in de oorlogsjaren en direct daarna blijkt het theater nog te zijn verbouwd. Het is een periode waarin goede materialen schaars waren. Toch is de gehele zaal in 1942 vernieuwd door voorzetwanden en een verlaagd plafond aan te brengen naar ontwerp van architect Van den Beld. Aanleiding was de te grote opening waarin het filmdoek was opgesteld. De wandafwerking is uitgevoerd als een hoge lambrisering van vierkante panelen in mozaïekverband, waarboven een gestucte wandafwerking is aangebracht die is vormgegeven als geplooid gordijnen.

Van deze verbouwing is een dagboek (*Bron: dagboek verbouwing 'Minerva'*) en een fotoserie (*Bron: archief architect G.W. van den Beld*) in het archief van CODA aanwezig.

In 1945 krijgt mevrouw Boon een herinneringsplaquette van het personeel aangeboden vanwege het 25-jarig jubileum. Deze plaquette, een natuurstenen plaat met inscriptie, vormt samen met de kasten met filmaankondigingen aan de linkerzijde in het portiek één geheel met de entreepui en de kasten aan de rechterzijde. Deze uiterlijke vernieuwing zo kort na het einde van de oorlog lijkt schier onmogelijk, vanwege de ontstane tekorten. Anderzijds speelt wellicht de wil de toekomst te omarmen een rol in deze vernieuwing. De winkelruimten aan weerszijden van de entree zijn dan vanuit de entreehal bereikbaar; de puien en deuren in de voorgevel verdwijnen. De toegangspuien met tochtsluis tussen gegroefde zuilen en de vernieuwde trappen, waarvan leuningdelen nog aanwezig zijn, zijn in deze periode te dateren. De luifel voor de entree wordt vergroot tot een balkon tussen de vrijstaande kolommen en de gevel. Het balkon, toegankelijk vanuit de foyer op de eerste verdieping, krijgt balkondeuren. Daarvoor worden de twee middelste ramen met glas in lood verkleind en wordt boven de dubbele deur een ijzeren latei geplaatst die vanwege zijn detaillering waarschijnlijk hier is hergebruikt.

Voorzijde theater na het aanbrengen van het huidige balkon
(*Bron: CODA-archief*)

Alleen aan de buitenzijde van het gebouw van het voormalige Theater Minerva zijn nog maar enkele kenmerken zichtbaar van deze schepping van Chris Wegerif. Behalve de structuur is door het aanbrengen van verlaagde plafonds en voorzetwanden veel van het gedachtengoed van Wegerif aan het oog onttrokken. Alleen de fotoserie, het dagboek en enkele zichtbare sporen laten zien dat er nog meer zou moeten zijn. Aanvullend onderzoek van de sporen zou tot een meer oorspronkelijk beeld van deze (spelonkachtige) zaal kunnen leiden en geeft het meer inzicht in het oeuvre van Chris Wegerif, waarin dit theater een unicum is.

- **Exposure**

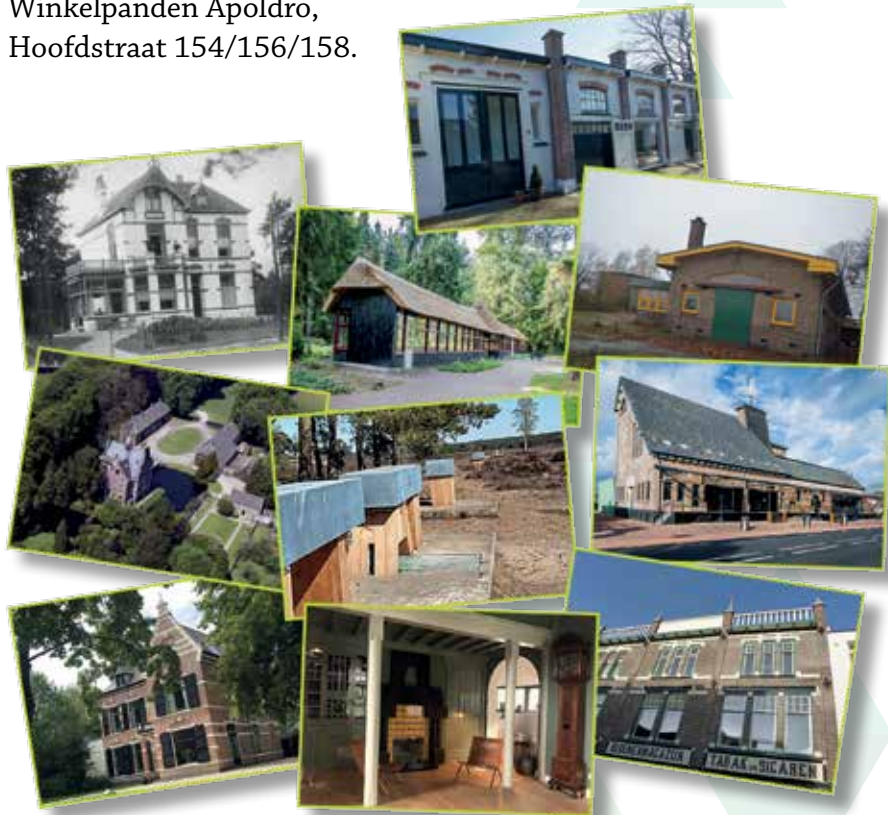
SAM Restauratie-publieksprijs 2019

In 2019 heeft de Stichting Apeldoornse Monumenten wederom de SAM Restauratie-publieksprijs uitgereikt aan de eigenaar van het best gerestaureerde gebouw in de gemeente Apeldoorn. Het doel van de SAM Restauratie-publieksprijs is om authentiek cultureel erfgoed onder de aandacht te brengen en eigenaren van dergelijke panden te belonen voor de wijze waarop zij hun pand koesteren. De vorige keer dat er een SAM Restauratie-publieksprijs werd uitgereikt was alweer in 2015.

Alle Apeldoorners kregen de kans om cultuurhistorische bouwwerken voor te dragen die tussen 1 januari 2016 en 31 december 2018 vakkundig zijn gerestaureerd. Dit kon gaan om stadse Jugendstil, monumentale villa's, karakteristieke hoeses in het buitengebied tot industrieel erfgoed. Daartoe heeft de SAM een oproep geplaatst via RTV-Apeldoorn, De Stentor, de SAM Nieuwsbrief en de Nieuwsbrief van het EPA (www.erfgoedplatformapeldoorn.nl).

Meer dan 30 gerestaureerde historische panden werden voorgedragen. Een werkgroep van de SAM heeft uit alle voordrachten de tien meest kansrijke voordrachten geselecteerd en de eigenaren benaderd om aan dit evenement mee te werken. Doorslaggevend was hierbij dat het een volledige restauratie moest betreffen en bijvoorbeeld niet alleen een nieuwe rieten kap of een goede verfbeurt.

De Top-10 nominaties: Voormalige werkplaats, Celebeslaan 3; Villa Electra, Soerenseweg 83; Theehuis Berg & Bos, J.C. Wils-
laan 21; Zendgebouw E van Radio Kootwijk, Burelhul 5 in Radio
Kootwijk; Koetshuizen Kasteel ter Horst, Hoofdweg 74 in Loenen;
De ijkbasis, Zilvense Heide in Loenen; De Maalderij, Klarenbeekse-
weg 99 in Klarenbeek; Villa Parkzicht, Wilhelminapark 7;
De Zeeuwsche Knoop, Burg. Tutein Noltheniuslaan 14;
Winkelpanden Apoldro,
Hoofdstraat 154/156/158.

Om uit de tien genomineerde panden de prijswinnaars te selecteren, werden gelijktijdig twee procedures doorlopen. De eerste procedure betrof de technische beoordeling: een technische jury maakte een restauratierapport op en kende een score toe van 1 tot 10. Leidend voor de technische score waren de complexiteit van de restauratie en vakkundigheid van de ingrepen met inachtneming van het oorspronkelijke ontwerp en gebruik van de passende bouwtechnieken en -stijl.

De tweede procedure betrof een publieksstemming. Apeldoorners die zich daarvoor hadden aangemeld, in totaal zo'n 35 personen, konden na deelname aan een bustocht ter bezichtiging van alle genomineerde objecten hun stem uitbrengen. Leidend daarbij was de kwaliteit van de restauratie en het behoud, hergebruik en herstel van gebouwd erfgoed met oog voor historische details en

tot behoud van panden die anders het risico liepen om verloren te gaan. Het aantal toegekende publieksstemmen leverde een score op van 1 tot 10. De som van beide scores bepaalde welk van de genomineerde objecten prijswinnaars werden.

De prijsuitreiking vond onder overweldigende belangstelling plaats in Villa Marialust op 11 november. De grote zaal vulde uit met meer gasten dan zitplaatsen. De genomineerde panden werden één voor één voor het voetlicht geplaatst met voor iedere eigenaar een oorkonde met de erkenning dat diens pand bij de tien historische bouwwerken in de gemeente Apeldoorn behoort, die in de periode 2016-2018 het best gerestaureerd zijn. Vervolgens reikte wethouder Cziesso de drie prijzen uit.

De prijsuitreiking vond onder overweldigende belangstelling plaats in Villa Marialust op 11 november

De derde prijs werd toegekend aan **De Zeeuwsche Knoop**.

Dit rijksmonument is door de huidige eigenaars volledig gerestaureerd. De Zeeuwsche Knoop is een door Chris Wegerif ontworpen woonhuis met atelier voor beeldhouwer Pieter Puijpe en zijn gezin. De restauratie betrof alle decoratieve en bouwkundige elementen binnen en buiten het huis. Daarbij is de oorspronkelijke ruimtelijke indeling hersteld, zijn alle oorspronkelijke interieurkenmerken en details zichtbaar gemaakt en hersteld, en is de energetische duurzaamheid verbeterd door zonne-energie en een warmtepomp. Het is daarmee het eerste rijksmonument in Nederland dat volledig van het gas af is. Het interieur heeft daarmee, net als vroeger, geen radiatoren meer, een fantastisch resultaat.

De tweede prijs is toegekend aan **Villa Electra**. Ook dit gemeentelijke monument is geheel van binnen en buiten gerestaureerd. Ten gevolge van diverse verbouwingen waren veel oorspronkelijke elementen aan het zicht onttrokken. De restauratie betekende het strippen van alle overbodige later toegevoegde afwerkingen en het herstel van de oorspronkelijke structuur en van de aanwezige interieurelementen. De schoorsteen, het trappenhuis en de windveren zijn gereconstrueerd en de aangetroffen glas-in-loodpanelen en bovenlichten zijn weer teruggebracht.

De eerste prijs gaat naar een wel zeer bijzonder en verrassend pand: **De Maalderij in Klarenbeek**, ofwel de oude Boerenbond. Een architectencollectief heeft het lef gehad om de oude Boerenbond te ontdoen van tientallen jaren opgehoopt stof en om te toveren tot een modern architectenkantoor en winkel met behoud van het industriële karakter. Daarbij wisten ze alles wat ze maar tegenkwamen te hergebruiken: de houten silo's, uitgeslepen door het gedurende bijna 100 jaar gestorte graan, werden getransformeerd tot kantooruimtes; een oude zeefmachine werd een keukeneiland en tafel; en in de winkelinrichting zijn de robuuste

Eerste prijswinnaar De Maalderij in Klarenbeek

betonconstructies en oude trechters in het zicht geplaatst. Daarbij is ook isolatie aangebracht, waarmee het gebouw geschikt is gemaakt voor gebruik als kantoorpand. En nog steeds ademt het gebouw de geur van granen en konijnenvoer in een warme, moderne ambiance. Voor het eerst in de geschiedenis van de SAM Restauratie-publieksprijs valt de eerste prijs toe aan industrieel erfgoed en ook voor het eerst aan een pand buiten Apeldoorn.

De SAM is trots op de aandacht die de Restauratie-publieksprijs heeft gekregen met de prijsuitreiking in de media (RTV Apeldoorn en De Stentor) en hoopt dat daarmee degenen die hun nek uitsteken om historische bouwwerken te restaureren in het zonnetje zijn gezet.

Het ligt in de lijn der verwachting dat historische panden, die in de periode 1 januari 2019 tot 31 december 2021 worden gerestaureerd, kunnen meedingen naar de SAM Restauratie-publieksprijs in de ronde van 2022.

Stichting Röntgen Apeldoorn opgericht

In november 2017 in de laatste SAM Kroniek 'oude-stijl' (nummer 75) schreef SAM bestuurslid Hans van de Water een artikel over de droom die hij had om eer te betonen aan de ontdekker van de röntgenstraling, omdat natuurkundige Wilhelm Conrad Röntgen (1845-1923) opgroeide in ons eigen Apeldoorn. Die droom begint werkelijkheid te worden, want in mei 2019 werd de Stichting Röntgen Apeldoorn (SRA) opgericht.

De stichting wil van 2020 een 'Röntgenjaar' maken, omdat in dat jaar de 175e geboortedag van W.C. Röntgen herdacht wordt en omdat 2020 tevens het jaar is waarin hij 125 jaar geleden de naar hem vernoemde straling ontdekte. SRA zal daarom in 2020 meerdere activiteiten realiseren. De SAM ondersteunt en faciliteert de initiatieven van de stichting.

De plannen van de Stichting Röntgen Apeldoorn omvatten:

- Plaatsing van een **gedenksteen** in het plaveisel voor het huis waar W.C. Röntgen opgroeide; Hoofdstraat 171. Deze steen zal door burgemeester Heerts op 27 maart 2020 worden onthuld.

- Gelijktijdig wordt in **Gelre ziekenhuizen Apeldoorn** de Apeldoornse W.C. Röntgen op verschillende plekken in het gebouw prominent(er) zichtbaar gemaakt.

- In CODA worden **twee Röntgenpaviljoens** gerealiseerd, met daarin enerzijds een historische terugblik op de persoon W.C. Röntgen en anderzijds worden diverse toepassingen van röntgenstraling middels simulaties getoond, op een wijze die met name voor de jeugd interessant gaat zijn.
- Ter gelegenheid van de opening van die paviljoens zal op 6 november 2020 een **symposium** plaatsvinden waar, naast alle toepassingen van röntgenstraling, ook aandacht zal worden besteed aan het feit dat W.C. Röntgen ook in zijn latere jaren zijn Apeldoornse tijd nooit is vergeten.
- Ook wordt gedacht aan een **theaterproductie**, met name gericht op de schooljeugd, die in de loop van 2020 zal worden opgevoerd.

Op de website www.rontgen-apeldoorn.nl is meer te lezen omtrent de Stichting Röntgen Apeldoorn (SRA) en over de wijze waarop de stichting haar plannen wil realiseren. Op die website is ook een mogelijkheid om te abonneren op (gratis) digitale nieuwsbrieven van SRA.

Hoe en waarom een stichting oprichten?

In onze wereld is röntgenstraling inmiddels onmisbaar geworden. Natuurlijk kennen we röntgenfoto's die in het ziekenhuis of bij de tandarts worden gemaakt, maar röntgenstraling wordt ook voor heel veel niet-medische toepassingen gebruikt. Als we een vliegtuig pakken gaat onze bagage door een scanner die werkt met röntgenstraling en tegenwoordig is het ook heel normaal dat bijvoorbeeld rugzakken van festivalbezoekers met een mobiel röntgenapparaat worden gescand.

Ook wordt röntgenstraling toegepast in de industrie (zo worden bijvoorbeeld alle lasverbindingen van gastransportleidingen en andere risicovolle constructies 'geröntgend') en in de kunstwereld wordt röntgenstraling gebruikt voor onderzoek aan bijvoorbeeld schilderijen van oude meesters, zoals recent De Nachtwacht. Er zijn zelfs kunstenaars die met behulp van röntgenstraling kunstwerken maken.

Röntgenstraling werd op 8 november 1895 in Würzburg (Duitsland) ontdekt door Wilhelm Conrad Röntgen (27 maart 1845 – 10 februari 1923). Hij werkte als professor in de natuurkunde aan diverse Duitse universiteiten, nadat hij in Zürich (Zwitserland) studeerde en promoveerde.

Dit alles is voor menige lezer geen nieuws. Voor velen is het echter wellicht wel nieuws dat het karakter van deze man, waaraan wij zoveel te danken hebben, werd gevormd in zijn jeugdijaren die hij doorbracht in ons eigen Apeldoorn.

Geboren in Remscheid (Duitsland) verhuisde Wilhelm C. Röntgen op driejarige leeftijd met zijn Duitse vader en Nederlandse moeder naar Apeldoorn. Vader Röntgen, een textielhandelaar, kocht een kavel aan de toenmalige Dorpstraat (thans Hoofdstraat 171) en liet daarop een huis bouwen. De vijfjarige Willem legde de nog steeds aanwezige 'Eerste steen' met inscriptie W.C.R. 22-10-1850.

Als men bedenkt dat Willem Röntgen van zijn 3e t/m 16e levensjaar in Apeldoorn opgroeide, hier naar school ging, waar hij in het Nederlands leerde lezen en schrijven en uiteraard ook Nederlands sprak, mag men gerust stellen dat deze latere natuurkundige een Apeldoornse was. Hij kwam zelfs in 1872 met zijn Zwitserse bruid Anna Bertha Ludwig terug naar Apeldoorn om hier door burgemeester Tutein Nolthenius in de echt te worden verbonden. Hun kerkelijk huwelijk werd ingezegend in de voorloper van onze huidige Grote Kerk. Ook toen hij allang uit Nederland was vertrokken kwam hij nog regelmatig terug naar vrienden en bekenden in Apeldoorn.

Een aantal mensen heeft zich erover verbaasd dat Apeldoorn zo weinig aandacht schenkt aan deze waarschijnlijk 'Grootste Apeldoornse Aller Tijden'. Dat moest veranderen vonden zij en daarom vormden drie pioniers, waaronder SAM bestuurslid Hans van de Water, de Röntgen Initiatiefgroep Apeldoorn (SRA). Binnen korte tijd sloten zich meerdere gelijkgestemden aan, waaronder ook de archivaris van CODA en een senior-adviseur Cultuurhistorie van de gemeente Apeldoorn.

De initiatiefgroep ontwikkelde plannen om in 2020 de omissie in het historisch besef van Apeldoorn te ondervangen. Om die plannen te kunnen realiseren werd op 23 mei 2019 de SRA opgericht, die inmiddels de ANBI-status verkreeg en, evenals de SAM, ook is aangesloten bij het Erfgoedplatform Apeldoorn. Dus de Röntgenstichting stelt zich ten doel om, in het kader van de bescherming van ons lokale erfgoed de persoon Wilhelm Conrad Röntgen, als ex-dorpsgenoot een blijvende plaats te geven in de Apeldoornse en Nederlandse samenleving, vanwege het belang van zijn ontdekking voor de medische wereld, de wetenschap, de kunstwereld, security en industrie.

ACEC-producten nu in 'ACEC-museum'

door Jasper de Graaf, artistieke leiding ACEC

In de museumpassage, aan de zijkant van het ACEC-gebouw tegenover de Vue-bioscoop, is in een etalage het 'ACEC-museum' te zien. In deze etalage is een overzicht te zien van ACEC-producten, artikelen en historische foto's van het pand en oude reclameaffiches. De etalage is gemaakt door Stichting ACEC, de SAM, VOA, CODA, De Bie Reclame, Accres en Designheld. Hier zijn onder andere de ACEC-producten te zien die in 2019 vanuit het kantoor van de SAM naar ACEC werden overgebracht.

Het valt goed op omdat 's avonds de etalage wordt aangelicht. De ruimte van het 'ACEC-museum' leende zich perfect voor de toepassing. Oud-werknemers halen in het voorbijgaan herinneringen op aan eerdere tijden en argeloze voorbijgangers kunnen iets oppikken over het verleden. Tegelijkertijd wordt de culturele omgeving van de Museumpassage en het Uitgaans- en Cultuurkwartier letterlijk zichtbaar in een naar buiten gericht 'museum'.

Het ACEC-gebouw is een naoorlogs monument waarin nu de creatieve sector is gehuisvest. In 1952 werd het gebouwd als werkplaats en magazijn van het ingenieursbureau Frowijn&Co. ACEC stond voor *Ateliers de Constructions Electriques de Charleroi*, een groot Belgisch bedrijf, vergelijkbaar met Siemens en AEG. In 1960 was de omzet vergelijkbaar met die van Philips. Frowijn&Co verwierf al bij de oprichting in 1921 de alleenverteenwoordiging van ACEC-producten in Nederland. De Stichting Apeldoornse Monumenten beheert het archief van het historische pand. ACEC maakte, naast alles wat met opwekking en distributie van energie te maken heeft (als generatoren, transformatoren, elektromotoren en kabels) ook

verlichting en huishoudelijke apparaten (als haardrogers, staafmixers en platenspelers). Een aantal van deze producten zal in de etalage te zien zijn. Frowijn&Co was oorspronkelijk gevestigd in het pand aan de Hoofdstraat 171.

In de tachtiger jaren ging het mis met ACEC-Nederland. Het bedrijf ging ten onder. Uiteindelijk werd het ACEC-gebouw opgekocht door de gemeente Apeldoorn voor culturele bestemming en onder beheer gebracht bij Accres. De samenwerking tussen de verschillende culturele initiatiefnemers tot dit kleine maar fijne museum smaakt naar meer. In de toekomst zullen er hopelijk meer combinaties van moderne cultuur en Apeldoorns erfgoed te bewonderen zijn.

- **Stand van zaken ‘Rode Lijst’**

Onze monumentale zorgenkindjes

De SAM heeft iedere twee maanden overleg met de gemeente Apeldoorn. Tijdens deze POCH-bijeenkomsten met gemeente-ambtenaren (*Periodiek Overleg Cultuurhistorie*) worden er onderwerpen besproken die beide partijen aangaan. Vast agendapunt daarbij is de zogenaamde Rode Lijst, de lijst van beschermwaardige gebouwen, zoals monumenten en andere gebouwen met cultuurhistorische waarde, die zonder acute ingreep onherstelbaar dreigen te vervallen.

Deze lijst wordt om de andere maand tegen het licht gehouden om te bezien wat er moet gebeuren om het gebouw in stand te houden, te restaureren of er een herbestemming voor te vinden met behoud van cultuurhistorische waarde. Nadat er een strategie is vastgesteld, houden wij bij hoe de uitvoering verloopt. Daarbij staan de gemeente van rechtswege de nodige instrumenten ter beschikking. Zo kan de gemeente handhaven tot behoud van monumentaal erfgoed en, in het uiterste geval, een eigenaar juridisch met sancties dwingen om het monument weer in goede staat te brengen. In 2018 is op deze manier het ‘Huisje Wilma Vermaat’ gered na een periode van ernstig verval (*lees meer in het SAM jaarboek 2018 en op de site monumentenapeldoorn.nl*). In de loop van 2019 is in dit kader vooruitgang geboekt in de instandhouding van een aantal bedreigde waardevolle panden.

Pakhuis Panama

Ergens verscholen in een smal steegje in het centrum van Apeldoorn ligt het zogenaamde Pakhuis Panama. Een vervallen pakhuis in deplorabele toestand dat de indruk geeft onderdak te bieden aan ongedierte en dat staat weg te rotten. De naam ontleent het pand aan de laatst bekende eigenaar die in Panama

woonachtig was. Het betreft een pand dat door de gemeente is aangemerkt als karakteristiek pand, dat wil zeggen dat het een erkende beschermwaardigheid bezit. Ook de ligging in hartje centrum, pal achter de bebouwing aan de zuidkant van het marktplein geeft dit bouwwerk extra historische- en omgevingswaarde. Het behoort daarmee precies tot de panden die op de Rode Lijst thuishoren: als er niets gebeurt, zal het zodanig vervallen dat alleen sloop nog rest.

Waarom gebeurt er dan niets, zult u zich afvragen? Wel, er is hier iets bijzonders aan de hand. Het pand is kadastraal eigendom van een niet meer bestaande stichting of vennootschap en niemand claimt het eigendom. Op het pand rust een aanzienlijke, uitstaande schuld aan de gemeente Apeldoorn vanwege niet-betaalde gemeentelijke belastingen en heffingen. Tribuut, het belastingcentrum van Apeldoorn en diverse omliggende gemeenten, overweegt deze schuld te claimen door een gedwongen verkoop van het pand of een gedwongen onteigening. De juridische/notariële kaders hiervoor zijn echter niet alleen complex, maar ook onduidelijk. Daarmee blijft het Pakhuis Panama ook in 2020 op de Rode Lijst staan daar de toekomst nog ongewis is.

Diverse panden in het centrum

Waar de SAM zich zorgen maakt om diverse panden in de Hoofdstraat die bepalend zijn voor het behoud van de Jugendstilpanden in het centrum, heeft de gemeente Apeldoorn een akkoord bereikt met de eigenaren voor het herstel van diverse gevels, gefinancierd met middelen uit het gevelfonds.

Bovenaan staat de voormalige Banketbakkerij Vonk. De tegels in de gevel verraden de vroegere functie van het winkelpand. Hier in Hoofdstraat 146, waar nu Nedgame is gevestigd, zat in vervlogen tijden Banketbakkerij Vonk, met een prachtige Jugendstil-gevel die relatief goed bewaard is gebleven. Vonk kocht dit pand in 1904 en breidde de bakkerij en lunchroom spoedig uit met het pand ernaast, thans Hoofdstraat 148 (Ixora).

Beide panden werden ontworpen door Andries van Driesum. In 2017 en 2019 zijn deze panden met middelen uit het gevelfonds gerestaureerd. De bovenverdiepingen staan er weer fantastisch bij. Idealiter zouden ook de winkelpuien op de begane grond aangepakt moeten worden om aan de stijlvoorschriften van de straat te voldoen, maar dat is nog niet gebeurd.

Het gevelfonds heeft tevens de medewerking verkregen van drie panden bij de Markstraat/Beekstraat, waaronder het Leger des Heilspand, waarvoor de restauratiewerkzaamheden binnenkort zullen aanvangen.

Aan Deventerstraat 1 en 1b, en 9 (het voormalige Xenos-pand) zijn de voorbereidingen voor herstel van de gevels afgerond en zullen de werkzaamheden spoedig van start gaan.

Tenslotte zal met subsidie van het gevelfonds een aantal panden aan de noordkant van de Hoofdstraat worden aangepakt. Dit betreft een wit pand (Hoofdstraat 161 abc) met daarin een tattooshop en sieradenwinkel, thans in verregaande staat van achterstallig onderhoud, en een pand naast de bloemensteeg (Hoofdstraat 117).

De SAM feliciteert het gevelfonds en de betrokken eigenaren met deze initiatieven die het aanzien van de Hoofdstraat en haar belangrijkste zijstraten verder verbeteren.

Hotel Radio Kootwijk

In het SAM jaarboek 2018 is uitgebreid stilgestaan bij het voormalige Hotel Radio Kootwijk. Wie naar de prachtige ‘sfinx’ van het voormalige zendstation Radio Kootwijk gaat, wordt onherroepelijk geconfronteerd met de afzichtelijke ruïne van het in 2006 afgebrande Hotel Radio Kootwijk.

Dit prachtige hotel van de hand van dezelfde architect als het hoofdgebouw, Julius Marie Luthmann, werd gebouwd in een stijl, verwant aan de Amsterdamse School. Het hotel diende aanvankelijk als pension voor ongehuwde PTT-ambtenaren, later werd het een gewoon hotel. Sinds 31 december 1998 stond het leeg en werd het bewoond door anti-kraakwachters, tot het in maart 2006 ten prooi viel aan brand. Sindsdien hebben

weer en wind vrij spel. Inmiddels vormt de bouwval een doorn in het oog van iedereen die de prachtig gerestaureerde bouwwerken van Radio Kootwijk komt bezoeken.

Het goede nieuws is dat sinds Staatsbosbeheer in 2009 eigenaar is geworden van Radio Kootwijk geleidelijk alle bouwwerken, waarvan de meeste een rijksmonument of een gemeentemonument zijn,

worden gerestaureerd. Zo werden in 2017/2018 twee van de drie kortegolf-gebouwen gerestaureerd en deze restauratie resulteerde in een top-10 nominatie bij de SAM Restauratie-publieksprijs 2019 (zie pagina 18).

Rond de bouwval van Hotel Radio Kootwijk bleef het echter lang stil en de SAM dringt er bij partijen al sinds 2010 op aan om de herbouw van het hotel op te pakken. Dit lijkt nu te gaan gebeuren. De rentmeester van Radio Kootwijk, de heer Eelco Schurer, deelde in de loop van 2019 aan de SAM mee dat de plannen voor de wederopbouw van het hotel werkelijkheid gaan worden. Provincie Gelderland heeft subsidie beschikbaar gesteld om onder meer de bouwkundige staat te kunnen onderzoeken. Het plan is om de prachtige voorgevel in oude staat terug te brengen, terwijl de rest van het gebouw een modern hotel gaat worden dat aan alle eisen van comfort zal voorzien binnen een Natura 2000-gebied.

Schurer: “Staatsbosbeheer gaat de kaders stellen waarbinnen de architect, bouwer en de ondernemer die het hotel gaat runnen zich moeten bewegen. In het hotel is ruimte voor 25 kamers. Het gaat voor ons niet alleen om geld, maar het moet passen binnen Radio Kootwijk. Het gaat om beleving, om kwaliteit, om cultureel erfgoed. We gaan het dan ook breed aanbesteden. Het flora- en faunaonderzoek loopt al. Een ambtenaar van de gemeente Apeldoorn helpt ons mee in het hele proces. Over twee jaar zijn we bezig met de bouw, hoop ik.” (De Stentor, 21 april 2019).

De SAM is bijzonder verheugd over de voortgang in dit slepende proces.

Hotel-restaurant Den Eikenboom in Loenen

Eind 2019 besloten de gemeente Apeldoorn en de SAM het voormalig hotel-restaurant Den Eikenboom in Loenen aan de Rode Lijst toe te voegen. Dit pand is al jaren in staat van volledig verval, een doorn in het oog van de bewoners van Loenen en van allen die de lange geschiedenis van dit pand kennen. Den Eikenboom is 215 jaar oud en daarmee de oudste herberg van Loenen. Het ligt op een historische locatie op de handelsroute

van het Duitse achterland naar de belangrijke havens aan de voormalige Zuiderzee en aan de rand van een ‘markegebied’, waar recht werd gesproken en vonnissen werden uitgevoerd. Het behoort met de kerk en het nabijgelegen Huis ter Horst tot de laatste historische gebouwen in Loenen.

De SAM heeft al in 2012 de opdracht verstrekt aan bouw-historicus Willem Ormel om een rapport op de stellen over de cultuurhistorische waarde van dit gebouw (*Adviesbureau Ormel Cultuurhistorie en bouwtechniek, Café Den Eikenboom, Loenen, Vel. 2012*).

Het pand bestaat uit de restanten van de oorspronkelijke boerderij, de 'dèle', het deel met de belangrijkste historische waarde dat tot de jaren '90 in gebruik is gebleven als boerenbedrijf. In 1803 werd de boerderij uitgebreid tot herberg, om vervolgens diverse keren verder te worden uitgebreid met hotelkamers, het woonhuis en een grote zaal. De herberg annex boerderij is van 1803 tot de jaren '90 steeds geëxploiteerd door de familie Capels-Hagen.

Net nadat de SAM en de gemeente besloten hadden om dit pand op te nemen op de Rode Lijst werd bekend dat de nieuwe eigenaar, de heer Fred Janssen, die de bouwval in 2018 kocht, het geheel gaat restaureren (*De Stentor 30 december 2019*). Het plan is om het gebouw te restaureren naar de toestand van 1900-1910. Alle latere toevoegingen worden verwijderd, zodat de oudste delen weer zichtbaar worden. Als de restauratie/herbouw klaar is, krijgt het pand zijn functie van hotel, café en restaurant weer terug. Bij het ter perse gaan van dit jaarboek (half januari) was de grote zaal al afgebroken en kwam het woonhuisblok weer in het zicht. Hoewel alles in verregaande staat van verval is, komt de restauratie nog net op tijd om te redden wat er te redden valt. Inmiddels is ook het dak van de 'dèle' waterdicht gemaakt met plasticfolie om verder verval te voorkomen.

De restauratie zal naar verwachting twee jaar in beslag nemen. Als deze plannen zijn uitgevoerd komt een van de oudste herbergen van de gemeente Apeldoorn weer tot leven, na ruim 20 jaar blootgesteld geweest te zijn aan weer en wind en overwoekerd door bomen en klimop die door ramen en kieren naar binnen groeiden. De SAM is zeer verheugd over deze ontwikkeling.

• **Vooruitblik 2020**

Reconstructie Drinkplaats bij Hoenderloo

Net buiten Hoenderloo, bij de splitsing Otterloseweg/Harskampweg, staan vijf pittoreske woningen. Deze werden in 1921 naar ontwerp van architect Alexander Kropholler gebouwd als woningen voor personeel van het landgoed De Hoge Veluwe, eigendom van de toen nog puissant rijke redersfamilie Kröller-Müller.

Op de splitsing van genoemde wegen werd in 1922 nog een bouwwerk(je) gerealiseerd, namelijk een drinkplaats, een bakstenen bouwsel, voorzien van een waterkraan. Gelet op de van dit object bekende foto's was het voor

toeristen uit die tijd een welkome rustplaats, waar ook nog eens gratis water kon worden gedronken. Dit object is helaas in de loop der tijd verdwenen.

Ook inmiddels verdwenen (lees: met pensioen gegaan in 2019) is Yvonne de Vries. Als communicatieadviseur Cultuurhistorie van de gemeente Apeldoorn, heeft zij in de meer dan 35 achter ons liggende jaren heel veel gedaan voor bewustmaking van deels al verdwenen cultuurhistorie in onze gemeente. Zo heeft zij al jaren geleden de SAM gewezen op deze verdwenen drinkplaats bij Hoenderloo. De SAM heeft zich destijds ook daadwerkelijk ingespannen om meer aan de weet te komen over dit object, maar dat heeft toen niet tot concreet resultaat geleid. Vlak voor haar pensionering heeft Yvonne opnieuw de SAM op dit object gewezen.

De SAM heeft Yvonne beloofd om, als dankbetuiging voor haar werk, alsnog te zullen trachten de drinkplaats te laten herleven.

Daarover is de SAM nu in gesprek met vakopleidingsinstituut Bouwmensen, waarbij gretig gebruik wordt gemaakt van het werk van bouwhistoricus Willem Ormel, die aan de hand van oude foto's de drinkplaats op papier heeft gereconstrueerd. De SAM hoopt dit project (waarbij ook Dorpsraad Hoenderloo, Nationaal Park De Hoge Veluwe, de gemeentes Apeldoorn en Ede en de provincie Gelderland zullen worden betrokken) daadwerkelijk als 'adoptieproject 2020' te kunnen realiseren.

Overigens is de drinkplaats omhuld door vraagtekens en mysteries. Hoewel op oude foto's de natuurstenen top het logo van De Hoge Veluwe en het jaartal 1922 toont en een van de nog achterhaalde tekeningen de naam van architect Van der Velde vermeldt, zou dit object, gelet op de locatie, evengoed van architect Kropholler kunnen zijn. Immers, hij ontwierp ook de omringende vijf woningen. Ook de exacte functie blijft een raadsel, want de drinkplaats zou zelfs weleens bedoeld geweest kunnen zijn als watertappunt voor de bewoners van de vijf personeelswoningen. Hoe een en ander precies zit, zullen we wellicht nooit te weten komen.

Oprichting Platform voor Monumentbezitters

Monumenteigenaren vinden het belangrijk om hun kostbare bezit zo goed mogelijk te onderhouden en te herstellen. Dit is ook een van de doelstellingen van de Stichting Apeldoornse Monumenten, en staat hoog op de agenda van de gemeente Apeldoorn. In dat kader is de SAM voornemens om in samenwerking met de gemeente Apeldoorn een Platform voor Monumentbezitters op te zetten. Het doel hiervan is om eigenaren van een monument de mogelijkheid te bieden om van elkaar te leren en kennis en ervaring uit te wisselen over het onderhoud, de verduurzaming, restauratie en/of herbestemming van hun monument. 'Monument' moet in dit kader breed worden opgevat, daar niet alleen rijks- en gemeentemonumenten hieronder vallen, maar ook erkende karakteristieke en beeldbepalende panden.

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**

 Apeldoorn

Het platform wil de mogelijkheid bieden om ervaringen en tips ('best practices') uit te wisselen, om veelvoorkomende vragen en antwoorden daarop te inventariseren, en om belangen van monumentbezitters met betrekking tot onderhoud, verduurzaming en restauratie te behartigen. Daartoe is het plan opgevat om in 2020 twee bijeenkomsten te organiseren en een website te ontwikkelen. Ook zal deskundig advies worden ingewonnen van deskundigen en van instellingen zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Gelders Genootschap tot Bevordering en Instandhouding van de Schoonheid van Stad en Land, het kenniscentrum van Het Oversticht, en de stichting BOEi.

Op 12 februari 2020 lanceert de gemeente het Erfgoedfonds, een overkoepelend fonds waar alle erfgoedregelingen van de gemeente zijn ondergebracht. Een nieuw element hierin is het duurzaamheidsadvies voor monumenten. Tijdens deze bijeenkomst zal er ook aandacht worden besteed aan de oprichting van het Platform voor Monumenteigenaren en het bijbehorende programma.

Onderwerpen die aan de orde komen in het programma van het Platform voor Monumentbezitters zijn de isolatie, ventilatie, en overgang naar duurzame energiebronnen met behoud van cultuurhistorische waarden. Ook zal er aandacht zijn voor de aanpak en planning van restauratie en renovatie van een monument: stappenplan, ontwerp, vinden van vaklieden met kennis van en respect voor de cultuurhistorische elementen, subsidiemogelijkheden, en dergelijke.

Tenslotte zal in de loop van 2020 onder auspiciën van de SAM een website gebouwd gaan worden, met tips en ervaringen van monumentbezitters die onlangs een restauratie- of verduurzamingsproject hebben afgerond.

Het voornemen is om begin 2020 alle adressen van rijks- en gemeentemonumenten, en beschermde en beeldbepalende panden aan te schrijven met nadere informatie over het Platform voor Monumentbezitters en de wijze waarop de eigenaren van deze panden zich kunnen aanmelden. Aanmelding zal kosteloos zijn. Voor deelname aan bijeenkomsten is te verwachten dat een minimale bijdrage in de kosten van de avond gaat worden gevraagd.

De gemeente Apeldoorn en de SAM hopen dat dit platform in een behoefte zal voorzien.

Aanspreekpunt binnen de gemeente Apeldoorn is mevrouw Drs. Ir. Floor Vogels, adviseur Cultuurhistorie, f.vogels@apeldoorn.nl

Aanspreekpunt binnen de Stichting Apeldoornse Monumenten is mevrouw Dr. Josée Hulshof, voorzitter SAM Erfgoed, jo.hulshof@wxs.nl

SAM STADSHERSTEL

- ***Stand van zaken en vooruitblik 2020***

Ondanks de jarenlange inspanning, moeten we melden dat SAM Stadsherstel er niet in is geslaagd om het project aan de Beekstraat, de zogenaamde ‘Waterfabriek’, te realiseren. Een en ander heeft onder meer te maken met de enorm gestegen (ver)bouwkosten in de afgelopen paar jaar.

De benodigde (ver)bouwsom is zodanig hoog dat een economische exploitatie niet mogelijk blijkt en dat (dus) financiering niet was rond te krijgen.

Dat wij afscheid hebben moeten nemen van dit, ooit zo veelbelovend, project is reuze spijtig. We gaan echter vol goede moed op zoek naar een volgend, (wel) haalbaar project en zullen u daarover een volgende keer berichten.

HOE CORRESPONDEERT DE SAM MET U?

Als Stichting Apeldoornse Monumenten willen wij graag onze achterban (donateurs en andere belangstellenden) informeren over onze activiteiten en nieuwtjes. Dat doen we op verschillende manieren. Natuurlijk is er de SAM website, waarop regelmatig nieuws wordt vermeld (www.apeldoornsemonumenten.nl). Ook ontvangt u per post jaarlijks het SAM jaarboek en het programmaboekje van de Open Monumentendagen, die al sinds 1988 door de SAM worden georganiseerd in het tweede (volledige) weekend van september.

Daarnaast versturen we ieder jaar meerdere nieuwsbrieven en uitnodigingen voor SAM bijeenkomsten. Omdat ook de SAM 'op de kleintjes moet letten' versturen we die het digitaal (via e-mail). Mocht u in het afgelopen jaar geen e-mails van de SAM hebben ontvangen, dan kan dat erop duiden dat wij niet over uw actuele e-mailadres beschikken. Wilt u dan de moeite nemen dit alsnog kenbaar te maken? Dat kan via de website of te mailen naar info@apeldoornsemonumenten.nl

Mocht u überhaupt niet over een e-mailadres beschikken, omdat u bijvoorbeeld geen gebruik maakt van internet en u wilt wel ons nieuws vernemen, laat het dan even weten. Dat kan met een berichtje aan de SAM, Roggestraat 44, 7311 CD Apeldoorn of telefonisch aan de secretaris op (055) 360 06 77. Wij zullen u dan graag onze nieuwsbrieven en uitnodigingen per post doen toekomen.

De donateurs die nu al onze nieuwsbrieven per post ontvangen hoeven niets te doen. Voor hen blijft alles zoals het is.

SAM PRIVACYVERKLARING

De Stichting Apeldoornse Monumenten (SAM) beschikt over persoonsgegevens van haar donateurs en van allen die betrokken zijn bij de uitvoering van haar activiteiten of anderszins met de SAM in contact zijn of zijn geweest. Deze gegevens betreffen naam, voornaam of voorletters, adres en veelal geboortedatum en e-mailadres, soms telefoonnummer en ook bankrekeningnummer (IBAN) van donateurs en andere geldgevers en relaties.

Genoemde gegevens zijn door betrokkenen zelf aan de SAM kenbaar gemaakt en worden in beschermde omgeving door de donateursadministrateur van de SAM beheerd. De gegevens worden uitsluitend gebruikt voor communicatie over activiteiten van de SAM en inning van donaties. Zonder toestemming van de betrokkene worden zijn/haar persoonsgegevens niet aan derden verstrekt, tenzij de SAM daartoe wettelijk verplicht is.

De SAM houdt zich aan alle bepalingen van de Privacywet. Als u de indruk heeft dat uw gegevens niet goed beveiligd zijn of er aanwijzingen zijn van misbruik, neemt u dan alstublieft contact op via info@apeldoornsemonumenten.nl

Betrokkenen kunnen hun bij de SAM geregistreerde persoonsgegevens inzien, laten wijzigen of laten verwijderen. Personen die er geen prijs meer op stellen om benaderd te worden door de SAM kunnen dat schriftelijk kenbaar maken aan de Donateursadministratie van de SAM, Roggestraat 44, 7311 CD, Apeldoorn. Hun gegevens worden daarna prompt uit het bestand van de SAM verwijderd. Indien er onverhoopt een digitale inbreuk ('hack') plaatsvindt in de persoonsgegevens zal de SAM dit melden aan betrokkenen en de Autoriteit Persoonsgegevens in kennis stellen.

Deze privacyverklaring staat ook op de website van de SAM:
www.apeldoornsemonumenten.nl

COLOFON

Voorzitter

Leo Kok
mrlckok@gmail.com

Secretaris

Corrie van de Kraats
info@
apeldoornsemonumenten.nl

Penningmeester

Willem Beumer
willebbeumer@upcmail.nl

PR & Communicatie

Herma van Dorth
hermavandorth@gmail.com

Algemeen bestuurslid

Hans van de Water
hansvandewater68@gmail.com

Gedelegeerd bestuurder Stadsherstel

Dolf Sijbesma
dolsijbesma@xs4all.nl

Gedelegeerd bestuurder Erfgoed

Josée Hulshof
jo.hulshof@wx.nl

SAM Erfgoedlid

Ed van Gent
e.vangent2@chello.nl

SAM jaarboek 2019

Is een uitgave van de
Stichting Apeldoornse
Monumenten, gratis voor
leden en donateurs

Adres website www.apeldoornsemonumenten.nl

Postadres

Stichting Apeldoornse
Monumenten
Roggestraat 44
7311 CD Apeldoorn

Bankrekening

NL02 RABO 0393 3467 72
t.n.v. penningmeester SAM
minimum donatie € 25,- p/jr

Eindredactie

Herma van Dorth

Vormgeving & DTP

DTP-studio Pontifix

Drukwerk

Aforma drukkerij

**Stichting
Apeldoornse
Monumenten**